

‘am, Beyrut 1400/1980, III, 71-75; Hifnâvî, *Ta’rîfû'l-halef*, Beyrut 1402/1982, s. 171-173; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, I, 573; J. O. Hunwick v.dğr., *Arabic Literature of Africa: The Writings of Central Sudanic Africa*, Leiden 1995, II, 20-25, 54, 93, 550, 628; J. O. Hunwick, “al-Maghilî and the Jews of Tuwât: The Demise of a Community”, *St.I*, LXI (1985), s. 155-183; a.mlf., “The Rights of Dhimmîs to Maintain a Place of Worship: A 15th Century Fatwâ from Tlemcen”, *al-Qantara*, XII/1, Madrid 1991, s. 133-155; a.mlf., “al-Maghilî”, *El²* (İng.), V, 1165-1166; Abd-Al-Azîz Abd-Allah Batrân, “A Contribution to the Biography of Shaikh Muhammad Ibn Abd-Al-Karîm Ibn Muhammad (Umar-A‘mar) Al-Maghilî Al-Tilimsânî”, *JAfr.H*, XIV/3 (1973), s. 381-394; Ferrâc Atâ Sâlim, “Muhammed b. ‘Abdülkerîm el-Megilî: Dirâse târîhiyye bibliyûcrâfiyye”, *‘Âlemü'l-kütüb*, XI/3, Riyad 1411/1990, s. 341-358.

AHMET ÖZEL

MEHÂDİR

(محاضر)

Taraflar ve şahitlerinin hâkim huzurunda dava ile ilgili olarak sundukları bilgi ve delillerin, yemin, ikrar veya inkârın kaydedildiği belge ve defterler
(bk. ŞÜRÛT ve SICİLLÂT).

MEHÂİMÎ

(مهائمي)

Ebü'l-Hasen Alâüddîn Ali b. Ahmed b. İbrâhîm Mehâimî (ö. 835/1432)

Hintli müfessir ve mutasavvıf.

776'da (1374) Dekken bölgesinde bir liman kasabası olan, günümüzde Bombay'a bağlı Mehâim'de doğdu. Şeyh Maḥdûm Fakîh Mehâimî, Maḥdûm Mehâimî ve ailesinin Pîro lakabına nisbetle Ali Pîro diye de anılır. Kureyş kabilesine mensup olan dedeleri, Haccâc b. Yûsuf es-Sekaffî'nin zulüm ve baskıları yüzünden Medine'yi terk ederek Hindistan'ın sahil bölgesine ulaşmış ve buraya yerleşmişti. Ailesi bölgede Nevâtîler (Kureyş içinde bir kol) olarak bilinir (Âzâd-ı Bilgrâmî, I, 97; Rahman Ali, s. 350). Babası Şeyh Ahmed ilim sahibi bir kişiydi. Türk Sultanı Muhammed Tuğluk'un bölgeye hâkim olduğu dönemde yaşayan Mehâimî, Hindistan'a çeşitli ülkelerden ve özellikle Orta Asya'dan getirilen çok sayıda ilim adamından istifade ederek tahsilini tamamladı ve İslâmî ilimlerin hemen her sahasında kendini yetiştirdi.

Mehâimî, yaşadığı devirde Hindistan bölgesini tesiri altına almış bulunan Muh-

yiddin İbnü'l-Arabî'nin görüşlerinin en büyük savunucusu olmuş ve eserlerine şerhler yazmıştır (Siddîk Hasan Han, III, 219). Yemen'deki İbnü'l-Arabî muhalif bir kişiyi ikna etmek için oraya kadar gittiği nakledilir. Abdülhak ed-Dihlevî ondan sūfî, büyük muvahhid âlim diye söz ederken (*Aḥbârü'l-aḥyâr*, s. 387) Abdülhay el-Hasenî onu Şah Velîyyullah'tan sonra Hindistan bölgesinin emsalsiz âlimi olarak tavsif eder. Hint ulemâsının çoğunluğu Haneffî olduğu halde yetiştiği bölge âlimleri gibi Şâfiî mezhebine intisap eden ve bazı kısa seyahatleri dışında ömrünün kadılık yaptığı Mehâim'de geçiren Mehâimî 8 veya 28 Cemâziyelâhîr 835'te (11 Şubat veya 2 Mart 1432) burada vefat etti. Her yıl mezarı başında binlerce insanın katılımıyla anma toplantıları (urs) yapılmaktadır.

Eserleri. 1. *Tebşîrû'r-raḥmân ve teysîrû'l-mennân fi tefsîri'l-Kur'ân* (*Tebşîrû'r-raḥmân ve teysîrû'l-mennân ba'da mâ yûşîru ilâ i'câzi'l-Kur'ân*). Nazmü'l-Kur'ân ve münâsebâtü'l-âyyât ve's-süver ilimleri açısından önemli bir yere sahip olan, Türkiye'de ve çeşitli ülkelerde çok sayıda yazma nüshası bulunan eser, kenarında Muhammed b. Uzeyz es-Sicistânî'nin *Nüzhetü'l-kulûb fi tefsîri ğarîbû'l-Kur'ân* adlı eseriyle birlikte birçok defa basılmıştır (Delhi 1286; Kahire-Bulak 1295; Beyrut 1983, 1410/1990; nüshaları ve tanıtımı için bk. Zubaid Ahmad, s. 17-19, 271; M. Sâlim Kidvâî, s. 38-42). 2. *Şerḥi Fuşûşî'l-ḥikem* (*Ḥuşûşu'n-nî'am fi şerḥi Fuşûşî'l-ḥikem*). Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin eserinin şerhi olup Türkiye'de (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2228; Edirne Selimiye Ktp., nr. 1061) ve Hindistan'da (Zubaid Ahmad, s. 101, 344) yazma nüshaları vardır. 3. *Şerḥu'n-Nuşûş li-Konevî* (*Meşra'u'l-ḥuşûş ilâ ma'âni'n-Nuşûş*). Sadreddin Konevî'nin *Fuşûşü'l-ḥikem* şerhi mukaddimesi olan *en-Nuşûş*'unun hâşiyesi olup bir nüshası India Office Library'dedir (nr. 1328). 4. *Risâle fi'r-red 'alâ ba'zî men enkere 'alâ ehli't-tarîk*. *Fuşûşü'l-ḥikem*'i müdafaa için yazılan eserlerdendir (İÜ Ktp., AY, nr. 281). 5. *Zavârifü'l-leṭâ'if fi şerḥi 'Avâriifi'l-ma'ârif*. Sühreverdi'nin tasavvufa dair eserinin şerhidir (yazma nüshaları için bk. a.g.e., s. 344). 6. *Şerḥu Edilleti't-tevhîd* (India Office Library, nr. 1362). Abdülhak ed-Dihlevî'nin *Câdiletü't-tevhîd* ve Rahmân Ali'nin *Edilletü't-tevhîd* adıyla zikrettikleri eserler *Şerḥu Edilleti't-tevhîd* olmalıdır. 7. *Fıkh-ı Maḥdûmî*. Şâfiî fikhıyla ilgili olup ibadet

konularını ihtiva etmektedir. Âsafiye Kütüphanesi'ndeki nüshasından tıpkı basımı yapılan eser Abdülhak Hâkânî tarafından Urduca'ya tercüme edilmiş ve bir girişle birlikte Bombay'da yayımlanmıştır (a.g.e., s. 79-80, 316). 8. *ed-Ḍav'ü'l-aḫzer fi şerḥi'n-Nûri'l-ezher fi keşfi'l-kazâ' ve'l-kader* (Delhi 1944). 9. *İrâ'e-tü'd-dekâ'ik fi şerḥi Mir'âti'l-ḥakâ'ik* (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 718). Eser ayrıca basılmıştır (Bombay, ts.; müellifin diğer eserleri için bk. Abdülhay el-Hasenî, III, 111-112; Zubaid Ahmad, s. 344-345).

BİBLİYOGRAFYA :

Mehâimî, *Tebşîrû'r-raḥmân ve teysîrû'l-mennân fi tefsîri'l-Kur'ân*, Beyrut 1983, I, 4; Abdülhak ed-Dihlevî, *Aḥbârü'l-aḥyâr* (trc. Sübhân Mahmûd – Muhammed Fâzil), Delhi 1994, s. 387-389; Âzâd-ı Bilgrâmî, *Sübḥatü'l-mercân fi âşâri Hindustân* (nşr. M. Fazlurrahman), Aligarh 1976, I, 97-101; Siddîk Hasan Han, *Ebcedü'l-‘ulûm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye), III, 219-220; *Hedîyyetü'l-‘ârîfin*, I, 730; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-ḥavâtir*, III, 110-112; Serkis, *Mu'cem*, II, 1717; Rahmân Ali, *Tezkire-i 'Ulemâ-i Hind* (trc. M. Eyyûb Kâdirî), Karaçi 1961, s. 349-350; Zubaid Ahmad, *The Contribution of Indo-Pakistan to Arabic Literature*, Lahore 1968, s. 17-19, 79-80, 101, 201, 271, 316, 344-345; M. Sâlim Kidvâî, *Hindustânî Müfessîrin aor Un ki 'Arabî Tefsîreyin*, Delhi 1973, s. 38-42; Abdurrahman Pervîz İllâhî, *Maḥdûm 'Ali Mehâimî: Ḥayât, Âşâr ve Efkâr*, Bombay 1976; Zirikî, *el-‘lâm* (Fethullah), IV, 257; Muhammed İkrâm, *Âb-ı Keuşer*, Lahor 1992, s. 450-451; Gulâm Server Lâhûrî, *Ḥazinetü'l-aşfiyâ* (trc. M. Zahîrüddin Batî), Lahor 1994, II, 309; Menâzir Ahsen Geylânî, *Pâk u Hind meyn Müselmânân kâ Nizâm-ı Ta'lim u Terbiyet*, Lahor, ts., (Mektebe-i Rahmâniye), II, 279; Abdülhamit Birşık, *Hint Altıkatısı Düşünce ve Tefsîr Ekolleri*, İstanbul 2001, s. 25.

ABDÜLHAMİT BİRŞIK

MEHÂMİLÎ, Ahmed b. Muhammed

(bk. İBNÜ'L-MEHÂMİLÎ).

MEHÂMİLÎ, Hüseyin b. İsmâil

(حسين بن إسماعيل المحمالي)

Ebü Abdillâh Hüseyin b. İsmâil b. Muhammed el-Mehâmilî ed-Dabbî el-Bağdâdî (ö. 330/942)

Şaḫîh-i Buḫârî'nin râvisi, Kûfe kadısı.

235 (849) yılında Bağdat'ta doğdu. Aslen Basralı Benî Dabbe kabilesinden olup Bağdat'a yerleşen Mehâmilî ailesinin önde gelen âlimlerindedir. Atalarından biri